

วารสารวิชาการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

Journal of Kanchanaburi Rajabhat University

ปีที่ 14 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2568

ISSN 2286-7589 (Print)
ISSN 2985 2994 (Online)

๖๖ มหาวิทยาลัยชั้นนำ
เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
อย่างยั่งยืน ๑๑

อิทธิพลของการโฆษณาชวนเชื่อของอังกฤษต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1

INFLUENCE OF BRITISH PROPAGANDA ON KING VAJIRAVUDH DURING WORLD WAR I

วัศพล ธรรมรักษา

นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ดุสิต บัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Wasapol Thumruksa

Student, Doctor of Philosophy Program in History, Faculty of Arts, Silpakorn University

Corresponding author e-mail: Wasapol.thum@gmail.com

Receive : August 24, 2024

Revised: November 25, 2024

Accepted: December 25, 2024

บทคัดย่อ

การโฆษณาชวนเชื่อเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ประเทศคู่สงครามในสงครามโลกครั้งที่ 1 นำมาใช้อย่างแพร่หลาย แต่ยังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของสยามในสงครามโลกครั้งที่ 1 ที่กล่าวถึงประเด็นนี้มากนัก บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของการโฆษณาชวนเชื่อของอังกฤษที่มีต่อมุมมองและพระราชโบายของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 ผลการศึกษาพบว่า การที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเคยศึกษาและดำรงพระชนม์ชีพในอังกฤษมาก่อน ส่งผลให้ทรงมีความผูกพันกับอังกฤษ อีกทั้งการที่ทรงมีมุมมองต่อเยอรมนีในแง่ลบ ส่งผลให้ทรงเปิดรับและให้ความเชื่อถือข่าวสารโฆษณาชวนเชื่อของอังกฤษ ที่มุ่งเสนอข่าวความโหดร้ายทารุณ ความไร้มนุษยธรรม และการละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศของเยอรมนี เป็นสาเหตุหนึ่งนำไปสู่การตัดสินใจประกาศสงครามกับเยอรมนีในเวลาต่อมา

คำสำคัญ: การโฆษณาชวนเชื่อ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สงครามโลกครั้งที่ 1

ABSTRACT

Propaganda was a tool widely used by the belligerent countries in World War I. However, few studies investigated this topic in relation to Siam's role in World War I. This academic article aims to study the influence of British propaganda on the views and policies of King Vajiravudh during World War I. The results show that since King Vajiravudh had previously studied and lived in England, he had an attachment to England. In addition, he also had a negative view towards Germany. These factors led him to be more open to British propaganda, which focused on reporting on German atrocity, inhumanity, and violations of international law. This was one of the reasons for his decision to later declare war on Germany.

Keywords: propaganda, King Vajiravudh, World War I

บทนำ

ในสงครามโลกครั้งที่ 1 ที่เกิดขึ้นระหว่าง พ.ศ. 2457-2461 นอกเหนือจากอาวุธยุทโธปกรณ์สมัยใหม่ เช่น ปืนกล แก๊สพิษ รถถัง อากาศยาน ฯลฯ แล้วการโฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda) ก็เป็นเครื่องมือหนึ่งที่ประเทศคู่สงครามทั้งฝ่ายสัมพันธมิตร (Allied Powers) นำโดยอังกฤษ ฝรั่งเศส และรัสเซีย กับฝ่ายมหาอำนาจกลาง (Central Powers) นำโดยเยอรมนีและออสเตรีย-ฮังการี ใช้อย่างแพร่หลายเพื่อโจมตีฝ่ายตรงข้าม และสร้างความชอบธรรมในการทำสงครามให้กับฝ่ายตนเอง

ในกรณีของสยาม แม้สยามจะวางตัวเป็นกลางในช่วงต้นสงครามโลกครั้งที่ 1 แต่สยามก็ได้ติดตามสถานการณ์สงครามอย่างใกล้ชิด ทั้งจากข่าวหนังสือพิมพ์ที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในสยาม และจากรายงานของสถานทูตสยามในต่างประเทศ โดยฝ่ายสัมพันธมิตรมีความได้เปรียบฝ่ายมหาอำนาจกลางในการเผยแพร่ข่าวสารโฆษณาชวนเชื่อในสยาม เนื่องจากสายโทรเลขของเยอรมนีถูกตัดขาด ส่งผลให้สยามรับข่าวสารทางโทรเลขได้เฉพาะข่าวจากฝ่ายสัมพันธมิตรจำนวนหนังสือพิมพ์ของฝ่ายสัมพันธมิตรในสยามยังมีมากกว่าของฝ่ายมหาอำนาจกลาง ซึ่งมีหนังสือพิมพ์อุมเซา (Umschau) ตีพิมพ์เผยแพร่โดยชาวเยอรมันในสยามเพียงฉบับเดียว นอกจากนี้สถานทูตสยามในต่างประเทศส่วนใหญ่ยังมีที่ตั้งอยู่ในประเทศฝ่ายสัมพันธมิตร มีเพียงสถานทูตสยาม ณ กรุงเบอร์ลิน ที่มีหม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์เป็นอัครราชทูตประจำอยู่เท่านั้นที่มีที่ตั้งอยู่ในประเทศฝ่ายมหาอำนาจกลาง (โรจน์ จินตมาต, 2531; เฮลล์, 2560)

งานศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของสยามในสงครามโลกครั้งที่ 1 ที่ผ่านมา แม้จะมีจำนวนมาก เช่น งานของโอภาส เสวีกุล (2511) งานของซาลี เอี่ยมกระสินธุ์ (2520) งานของสุจิตรา ศิริไพล์ (2528) งานของโรจน์ จินตมาต (2531) งานของ เพ็ญศรี ดูก (2554) งานของภัทรพล สมเหมาะ (2559) งานของ ศิวพล ชมภูพันธ์ (2560)

งานของสเตฟาน เฮลล์ (2560) เป็นต้น แต่ส่วนใหญ่ต่างมุ่งเน้นศึกษาบทบาท พระราชดำริ และพระราโชบายของการพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นสำคัญ เช่น ศึกษาการใช้พระราชนิพนธ์ที่พระราชทาน ไปตีพิมพ์เผยแพร่ในหนังสือพิมพ์และวารสารต่าง ๆ เพื่อปรับทัศนคติของชาวสยามที่มีความคิดเห็นแตกแยกกัน ในการสนับสนุนประเทศคู่สงครามต่าง ๆ ให้หันมาสนับสนุนพระราโชบายของพระองค์ที่จะเข้าร่วมสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร ในช่วงเวลาก่อนที่สยามจะประกาศสงครามกับเยอรมนีและออสเตรีย-ฮังการี เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2460 ศึกษาการควบคุมเคลยศึก ชาวเยอรมันและออสเตรีย-ฮังการีในสยาม ศึกษาการส่งทหารอาสาไปเข้าร่วมสงครามในยุโรป เป็นต้น แต่งานศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลเบื้องหลังพระราชดำริและพระราโชบายของพระองค์กลับมีอยู่ค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับอิทธิพลจากการโฆษณาชวนเชื่อของประเทศคู่สงครามที่มีต่อพระองค์ งานศึกษาที่ผ่านมามักอธิบายเพียงว่าพระองค์ทรงตัดสินใจที่จะเข้าร่วมสงคราม ด้วยพระองค์เอง เนื่องจากทรงมีพระปรีชาญาณเล็งเห็นถึงผลประโยชน์ที่สยามจะได้รับ เช่น การมีโอกาสขอแก้ไขสนธิสัญญาไม่เสมอภาคได้ เป็นต้น ในส่วนของงานที่มีการกล่าวถึงมุมมองของพระองค์ต่อประเทศคู่สงครามก็มักกล่าวถึงเฉพาะภูมิหลังของพระองค์ ที่ทรงเคยศึกษาและดำรงพระชนม์ชีพในอังกฤษเท่านั้น ไม่ได้อธิบายอิทธิพลของโฆษณาชวนเชื่อของประเทศคู่สงคราม รวมถึงข่าวหนังสือพิมพ์อังกฤษที่ทรงอ้างถึงในพระราชนิพนธ์ ในระหว่างสงครามแต่อย่างใด

ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงมีความสนใจที่จะศึกษา “อิทธิพลของการโฆษณาชวนเชื่อของอังกฤษต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1” เพื่อขยายองค์ความรู้เกี่ยวกับบทบาทของสยามในสงครามโลกครั้งที่ 1 ให้ลุ่มลึกมากขึ้น ในประเด็นอิทธิพลของโฆษณาชวนเชื่อของอังกฤษที่มีต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยศึกษา

ผ่านงานพระราชนิพนธ์ของพระองค์ในช่วงระหว่าง สงครามโลกครั้งที่ 1 เพื่อให้เห็นอิทธิพลเบื้องหลัง พระราโชบายของพระองค์มากขึ้น แทนที่จะมองว่า การดำเนินพระราโชบายต่าง ๆ ของพระองค์เกิดจากการตัดสินใจด้วยพระองค์เอง โดยไม่มีอิทธิพล ภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้องเลยเพียงอย่างเดียว

อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาอิทธิพลของการโฆษณาชวนเชื่อของอังกฤษต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 จำเป็นต้องศึกษา พระราชประวัติของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 ก่อน เพื่อทำความเข้าใจพระราชประวัติและมุมมองของพระองค์ ที่มีอิทธิพลต่อการที่ทรงเลือกรับข่าวสารจากประเทศคู่สงคราม

พระราชประวัติของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่มีอิทธิพลต่อการที่ทรงเลือกรับข่าวสารจากประเทศคู่สงคราม

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ (สมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี) ทรงประสูติเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2423 ทรงได้รับพระราชทานพระนามว่า สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ และเมื่อพระชนมายุได้ 8 พรรษา ทรงได้รับการสถาปนาเป็น สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนเทพทวารวดี มีพระเกียรติยศรองจากสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร และได้เสด็จเข้าพระราชพิธีโสกันต์ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2435 (สุจิตรา ศิริโปล์, 2528, 2-3)

เมื่อทรงพระเยาว์ สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ทรงได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานจากพระอาจารย์เป็นการส่วนพระองค์ในพระบรมมหาราชวัง ได้แก่ พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) พระยาอิศรพันธุ์โสภณ (หนู อิศรางกูร ณ อยุธยา) และ ม.จ.ประภากร มาลากุล

จนกระทั่งมีพระชนมายุประมาณ 8 พรรษา จึงได้ทรงศึกษาวิชาภาษาอังกฤษจากเซอร์ โรเบิร์ต มอแรนต์ (Sir Robert Morant) พระอาจารย์ชาวอังกฤษ เพื่อเป็นการปูพื้นฐานด้านภาษาก่อนจะทรงเสด็จพระราชดำเนินไปทรงศึกษาต่อในต่างประเทศ เมื่อทรงมีพระชนมายุ 13 พรรษาใน พ.ศ. 2436 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงศึกษาต่อ ณ ประเทศอังกฤษ (สุจิตรา ศิริโปล์, 2528, 3)

เมื่อเสด็จถึงประเทศอังกฤษแล้ว ในระยะแรก สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธทรงได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการส่วนพระองค์จากเซอร์ เบซิล ทอมสัน (Sir Basil Thomson) และนายฮาโรลด์ เมย์ล (Harold Mayall) ที่พระตำหนักนอร์ธลอดจ์ (North Lodge) ตำบลแอสคอต (Ascot) เพื่อเป็นการเตรียมพระองค์สำหรับการศึกษาต่อในระดับสูง โดยที่เดิมพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระบรมราชโองการให้พระองค์เข้ารับการศึกษาในวิชาทหารเรือ แต่ทว่าในวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2437 สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมารได้เสด็จสวรรคต ส่งผลให้สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธทรงได้รับการสถาปนาเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมารแทนในวันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2437 และต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวทางการศึกษาของพระองค์ให้ทรงต้องเข้ารับการศึกษาในสาขาวิชาที่หลากหลายทั้งของพลเรือนและทหาร เพื่อเตรียมพระองค์สำหรับการเป็นพระมหากษัตริย์ในอนาคต (สุจิตรา ศิริโปล์, 2528, 4 - 6)

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ทรงย้ายมาประทับ ณ พระตำหนักเกรตนี (Graitney) ตำบลแคมเบอร์ลีย์ (Camberley) ใกล้โรงเรียนนายร้อยแซนด์เฮิร์สต์ (Royal Military Academy, Sandhurst) และ กรมทหารออลเดอร์ชอต (Aldershot) ในวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2439 เพื่อรับการศึกษาวิชาทหารเบื้องต้น จากพันโท ซี. วี. ลูม (Lieutenant Colonel

C. V. Hume) โดยขณะเดียวกันก็ทรงรับการศึกษาวิชาพลเรือนจากนายโอลิเวียร์ (Olivier) และวิชาภาษาฝรั่งเศสจากนายบูวีเยร์ (Bouvier) ไปพร้อมกันด้วย หลังจากทรงศึกษาวิชาทหารเบื้องต้นกับพันโทฮูม พอสมควรแล้ว พันโทฮูมก็กราบบังคมทูลแนะนำให้ทรงศึกษาต่อในโรงเรียนนายร้อยแซนด์เฮิร์สต์ (สุจิตรา คิริโปล์, 2528, 7)

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ทรงเข้ารับการศึกษาวิชาทหารในโรงเรียนนายร้อยแซนด์เฮิร์สต์ในวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2440 และต่อมาก็ได้ทรงเข้าประจำการในกรมทหารราบเบาเดอรัม (Durham Light Infantry) ณ นอร์ท แคมป์ (North Camp) เมืองออลเดอร์ชอต แต่หลังจากทรงเข้าประจำการได้ไม่นาน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ตัดสินพระราชหฤทัยให้ไปทรงศึกษาต่อในวิชาพลเรือนสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธจึงเสด็จไปศึกษาต่อที่วิทยาลัยไครสต์เชิร์ช (Christ Church) มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด (Oxford University) ใน พ.ศ. 2442 ตามคำแนะนำของนายเฟรเดอริก เวอร์นีย์ (Frederick Verney) ที่ปรึกษาทางการทูตของสยามประจำกรุงลอนดอน โดยเน้นการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์และการเมืองการปกครอง หลังจากทรงศึกษาในมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ดได้ประมาณปีเศษ ๆ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธก็ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะเข้ารับการศึกษาต่อที่โรงเรียนเสนาธิการทหารแคมเบอร์ลีย์ (Staff College, Camberley) แต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่พระราชทานพระบรมราชานุญาต เนื่องจากทรงมองว่าจะเป็นการเสียเวลามากเกินไป และทรงมีพระราชดำริว่าสมควรแก่เวลาให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธเสด็จกลับมาเรียนรู้การบริหารบ้านเมืองได้แล้ว สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธจึงเสด็จนิวัติสยาม ใน พ.ศ. 2445 (สุจิตรา คิริโปล์, 2528, 7-13)

หลังเสด็จนิวัติสยามแล้วสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธได้รับพระราชทานยศพันโท ผู้บังคับการกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ และจเรทหารบก แต่ภารกิจที่ทรงกระทำโดยมากจะเป็นการให้คำปรึกษาอย่างไม่เป็นทางการในประเด็นข้อกฎหมายระหว่างประเทศมากกว่า นอกจากนี้ยังต้องทรงช่วยเหลือกิจการสภาที่ปรึกษาส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และต้องทรงเข้าร่วมการประชุมสภาเสนาบดีด้วย ต่อมาใน พ.ศ. 2453 ก็ทรงทำหน้าที่ผู้กำกับราชการกระทรวงยุติธรรมอีกตำแหน่งหนึ่ง เนื่องจากสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์กราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม แต่หลังจากสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธทรงดำรงตำแหน่งนี้ได้ไม่นาน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็เสด็จสวรรคต สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธจึงเสด็จขึ้นครองราชย์เป็นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2453 (สุจิตรา คิริโปล์, 2528, 13-14)

การที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงศึกษาและดำรงพระชนม์ชีพในอังกฤษเป็นเวลานาน ส่งผลให้ทรงได้รับอิทธิพลทางความคิด และทรงมีความผูกพันกับอังกฤษ สวนทางกับมุมมองของพระองค์ที่มีต่อเยอรมนี ที่เป็นไปในทางลบจากหลายสาเหตุ ได้แก่

1. ทรงรู้สึกว่ายเยอรมนีไม่ให้เกียรติพระองค์ และประเทศสยามเท่าที่ควร สืบเนื่องจากในช่วงเวลาที่พระองค์ยังดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ ได้เสด็จเยือนประเทศเยอรมนี แต่จักรพรรดิวิลเฮล์มที่ 2 (Wilhelm II) ของเยอรมนีไม่ได้พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุด คือ ตราอินทรีดำแก่พระองค์ กลับพระราชทานเพียงเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นรองคือตราอินทรีแดง หรือตรามงกุฎปรัสเซียชั้นเอก (Order of Merit of the Prussian Crown) เท่านั้น โดยให้เหตุผลว่าพระองค์ยังทรงพระเยาว์อยู่ ทั้งที่

ก่อนหน้านั้นทรงได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุดจากประเทศยุโรปอื่น ๆ มาหลายประเทศแล้ว ต่อมาเมื่อสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานาถเสด็จไปร่วมงานพระราชพิธีอภิเษกสมรสของรัชทายาทเยอรมัน เยอรมันก็ไม่ได้จัดการรับเสด็จอย่างสมพระเกียรติ (โรจน์ จินตมาต, 2531, 23; สุจิรา ศิริโปล์, 2528, 27-28)

2. ทรงระแวงการขยายอิทธิพลของเยอรมันในสยามตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา แม้ในช่วงเวลานั้นสยามจะต้องพึ่งพาประเทศยุโรปอื่น ๆ ในการถ่วงดุลกับอังกฤษและฝรั่งเศส แต่ก็เปิดโอกาสให้เยอรมันแผ่อิทธิพลเข้ามาในสยามหลายด้าน และมีการว่าจ้างชาวเยอรมันเข้ามารับราชการในหน่วยงานต่าง ๆ ของสยามหลายหน่วยงาน เช่น ในกรมรถไฟ ที่มีวิศวกรชาวเยอรมันดำรงตำแหน่งเจ้ากรมติดต่อกันถึง 3 คนได้แก่ นายคาร์ล เบธเกอ (Karl Bethge) นายแฮร์มานน์ เกธ (Hermann Gehrts) และนายลูอิส ไวเลอร์ (Luis Weiler) และยังมีกรมไปรษณีย์และโทรเลขที่นายออตโต ฟังโค (Otto Panckow) ชาวเยอรมันจากเมืองฮัมบูร์ก เป็นผู้วางรากฐาน และมีวิศวกรชาวเยอรมันคนอื่น ๆ มาบริหารต่อเนื่องกันเป็นเวลานานเป็นต้น (คัททียากร ศศิธรรมาต, 2556, 51-52) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงไม่ไว้วางพระทัยเยอรมันมาตั้งแต่สมัยที่ทรงเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เนื่องจากทรงมองว่าเยอรมันต้องการแสวงหาอำนาจในสยามไม่ต่างจากอังกฤษและฝรั่งเศส มีกรณีตัวอย่างดังต่อไปนี้

2.1 ปัญหาการขออนุญาตใช้อ่าวไทยของเยอรมัน เนื่องจากในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เยอรมันได้ขอใช้เกาะสีชังหรือเกาะอื่นใดก็ได้เป็นที่ตั้งสถานีเชื้อเพลิง ถ้าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานไม่ได้ เยอรมันก็จะขอเช่าหรือซื้อเกาะแทน แต่ความพยายามนี้ไม่ประสบความสำเร็จ ต่อมาบริษัทนอร์ดทอยเซอร์ลอยด์ของเยอรมันได้ขอใช้เกาะสีชัง เป็นที่จอดเรือบรรทุกถ่านหิน 2 ลำ กรณีนี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า

เจ้าอยู่หัว ขณะดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ ได้กราบบังคมทูลคัดค้าน เนื่องจากทรงเห็นว่าเยอรมันอาจใช้เรื่องนี้เป็นฉากบังหน้าในการนำเรือรบเข้ามาเติมถ่านหินแต่การคัดค้านของพระองค์ไม่ทันการเนื่องจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานพระบรมราชานุญาตไปก่อนแล้ว อย่างไรก็ตามหลังจากนั้นเรือบรรทุกถ่านหินของเยอรมันเกิดประสบอุบัติเหตุบริษัท นอร์ดทอยเซอร์ลอยด์ จึงไม่ได้รับพระบรมราชานุญาตให้นำเรือบรรทุกถ่านหินเข้ามาจอดอีก (โรจน์ จินตมาต, 2531, 23; สุจิรา ศิริโปล์, 2528, 25)

2.2 ปัญหาความพยายามเรียกร้องผลประโยชน์และขยายอิทธิพลของเยอรมัน เข้ามาควบคุมกิจการต่าง ๆ ของสยามจนเกินขอบเขต เนื่องจากในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เยอรมันได้ยื่นข้อเสนอต่อสยามหลายข้อ เช่น ขอไม่ให้สยามส่งนักเรียนทหารไปศึกษาต่อในประเทศอื่นนอกจากเยอรมัน ขอให้สยามรับรองว่าจะไม่ไล่ชาวเยอรมันออกจากราชการ แม้แต่ในกรณีที่ชาวเยอรมันขอลาออกเองก็ขอให้รับรองว่าจะว่าจ้างชาวเยอรมันเข้ามาทำหน้าที่แทนคนที่ลาออกไป ขอให้ทุนในธนาคารสยามกัมมาจลเป็นของเยอรมันอย่างน้อยครึ่งหนึ่ง และให้ชาวเยอรมันมีสิทธิ์ขาดในการบริหารงาน หรือไม่ก็ต้องยินยอมให้ชาวเยอรมันเข้ามาเป็นคณะกรรมการบริหารอย่างน้อยครึ่งหนึ่ง โดยที่ตำแหน่งประธานคณะกรรมการบริหารและผู้จัดการธนาคารจะต้องเป็นของชาวเยอรมันด้วยเป็นต้น ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่ทรงยินยอม เพราะทรงเห็นว่าการยอมรับเงื่อนไขดังกล่าวจะทำให้สยามกลายเป็นรัฐในอารักขาของเยอรมัน (โรจน์ จินตมาต, 2531, 24; สุจิรา ศิริโปล์, 2528, 26-27)

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าในช่วงเวลา ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีมุมมองต่ออังกฤษในแง่บวก ขณะที่ทรงมีมุมมองต่อเยอรมันในแง่ลบ

ผู้เขียนเห็นว่า การที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีความผูกพันกับประเทศอังกฤษ และทรงไม่นิยมเยอรมนีมาแต่เดิม อาจเป็นสาเหตุให้เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 ขึ้นใน พ.ศ. 2457 พระองค์ทรงมีแนวโน้มที่จะเปิดรับและให้ความเชื่อถือข่าวสารจากอังกฤษ มากกว่าข่าวสารจากเยอรมนี เห็นได้จากกรณีในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2457 ชาวเยอรมันในสยามได้ตีพิมพ์หนังสือ “กาลรบใหญ่ในยุโรป ฉบับพิเศษ เรียบเรียงตามรายงานแลข่าวของเยอรมัน เล่มสาม” (2457) ออกมาเผยแพร่ เนื้อหาของหนังสือดังกล่าวเน้นนำเสนอข่าวชัยชนะของเยอรมนี เช่น ชัยชนะของกองทัพเรือเยอรมันในทะเลบอลติก ชัยชนะของกองทัพเยอรมันและออสเตรีย-ฮังการีเหนือกองทัพรัสเซียในรัสเซียตะวันออกและโปแลนด์ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม เมื่อมีผู้นำหนังสือดังกล่าวไปถวายให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทอดพระเนตร พระองค์ก็ทรงมีพระราชหัตถเลขา เรื่อง “อย่าเปลอ” พระราชทานไปเผยแพร่ในหนังสือพิมพ์ไทย โดยทรงใช้พระนามแฝงว่า “รามจิตติ เสือป่าหลวง ร.อ.” ทรงแสดงความไม่พอพระทัยที่ชาวสยามไปรับแจกหนังสือข่าวของเยอรมนีที่ “มีถ้อยคำที่กล่าววิเตียนอังกฤษ ฝรั่งเศส แลรัสเซีย โดยอาการอันปรักปำต่าง ๆ เปนอันมาก” (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2560ก, 231) และในช่วงท้ายของพระราชนิพนธ์ดังกล่าว พระองค์ก็ได้ทรงเตือนสติชาวสยามไม่ให้เชื่อถือหนังสือเยอรมันเล่มดังกล่าว

ใน พ.ศ. 2459 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง “การสงครามป้อมค่ายประชิด” ขึ้น เพื่อทรงใช้ในการปาฐกถาเกี่ยวกับการรบในสงครามโลกครั้งที่ 1 ซึ่งมีลักษณะเป็นสงครามสนามเพลาะ (Trench warfare) ในการเรียบเรียงพระราชนิพนธ์นี้ พระองค์ทรงใช้ข่าวสารจากฝ่ายสัมพันธมิตรเท่านั้น ไม่ได้ใช้ข่าวสารจากเยอรมนีประกอบเลย โดยทรงให้เหตุผลว่า “...แต่ที่ข้าพเจ้าได้นำแต่กิจการของฝ่ายสัมพันธมิตรมาเล่าให้ท่านฟัง

ในที่นี้ก็เพราะกิจการข้างฝ่ายเยอรมันข้าพเจ้าหาได้มีโอกาสรู้เห็นไม่ เพราะข้าพเจ้าไม่รับหนังสือพิมพ์เยอรมันเลย.” (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2560ข, 255)

การที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้ข่าวสารจากคู่สงครามเพียงฝ่ายเดียวในพระราชนิพนธ์เรื่อง “การสงครามป้อมค่ายประชิด” ส่งผลให้มุมมองของพระองค์ที่มีต่อประเทศคู่สงครามปรากฏในพระราชนิพนธ์ดังกล่าวอย่างชัดเจน ดังปรากฏข้อความที่พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ทรงนิพนธ์ไว้ในหนังสืออัตชีวประวัติเรื่อง “เกิดวังปารุสก” ตอนหนึ่งว่า

“เท่าที่ข้าพเจ้าทราบ ทูลหม่อมลุงได้ทรงมีพระทัยเข้ากับฝ่ายสัมพันธมิตรหม่อมมาจนแล้วแม้รัฐบาลของพระองค์ท่านจะยังต้องถือตนว่าเป็นกลางอยู่ก็ดี ในข้อนี้เห็นได้จากหนังสือที่ทรงพระราชนิพนธ์ในสมัยนั้น เกี่ยวกับการสงคราม เช่น “เรื่องการสงครามป้อมค่ายประชิด” ที่ได้ทรงพระราชนิพนธ์ หนึ่งปีก่อนที่ไทยได้เข้าสงคราม ซึ่งผู้อ่านย่อมสามารถเห็นได้โดยง่ายว่า พระองค์ท่านมีพระทัยเข้ากับฝ่ายใด นอกจากนั้นยังมีพระราชนิพนธ์อื่น ๆ อีก” (พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์, 2494, 213)

นอกจากพระราชนิพนธ์เรื่อง “อย่าเปลอ” และ “การสงครามป้อมค่ายประชิด” แล้วยังปรากฏข้อความในพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเรื่อง “ลำบาก! การรักษาความเป็นกลางเป็นการยากจริง ๆ” เกี่ยวกับการรับข่าวสารจากเยอรมนี ว่า

“หลายครั้งมาแล้ว มีคนเยอรมัน (แลคนไทยบางคนก็มี) ได้ต่อว่าเรา ด้วยจดหมายหรือด้วยปากว่าเราประพฤติก้าวเอียง เพราะเราลงข่าวสงครามแต่ทางฝ่ายอังกฤษ ฝรั่งเศส และรัสเซีย ไม่ลงข่าวฝ่ายเยอรมันบ้างเลย ครั้นเราตอบตามความจริงว่า ถ้าเราได้รับข่าวฝ่ายเยอรมันบ้าง ที่เราเห็นว่ามิหลักฐานพอสมควรแล้ว เราก็จะยินดีลง

ต่อมาเราได้รับเรื่องจากคนชาวเยอรมัน ซึ่งเขียนมาเป็นภาษาไทย แต่มิได้แสดงชัดเจนว่าข้อความเหล่านั้นได้มาจากไหน เปนแต่มีกล่าว “ได้มาจากทางที่ควรเชื่อถือ” ดังนี้ ตามความเห็นของเรา เห็นว่าเป็นหน้าที่ของเราต่างหากที่จะวินิจฉัยว่าควรเชื่อถือหรือไม่ จะให้เรารับเอาตามคำของผู้ส่งข่าวมานั้นเองเท่านั้น เราก็ไม่สามารถรับผิดชอบได้และเราก็ต้องรักษาชื่อเสียงของเราเหมือนกัน” (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2560ก, 205)

ข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงไม่เชื่อถือข่าวสารจากเยอรมนี แต่ทรงเชื่อถือข่าวสารจากฝ่ายสัมพันธมิตรมากกว่า โดยในพระราชหัตถเลขาฉบับเดียวกันนี้ พระองค์ได้ทรงคัดลอกข้อความจากหนังสือพิมพ์กรุงเทพฯ เดลิเมล์ ที่ทรงระบุไว้ตรงกับความคิดเห็นของพระองค์มาลงไว้ด้วยว่า “ส่วนข่าวสงครามฝ่ายอังกฤษ ฝรั่งเศส และรัสเซีย นั้น ถึงแม้จะมีข้อบกพร่องประการใด ๆ บ้างก็ตาม แต่ไม่มีใครเถียงได้เลยว่าเปนข่าวที่ถูกต้องพอสมควร” (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2560ก, 207)

การที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเชื่อถือข่าวสารจากฝ่ายสัมพันธมิตรมากกว่าข่าวสารจากเยอรมนี ส่งผลให้ทรงมีมุมมองด้านลบต่อเยอรมนีมากขึ้น จากที่ทรงไม่นิยมเยอรมนีมาแต่เดิมอยู่แล้ว เห็นได้จากพระราชนิพนธ์หลายเรื่อง ที่ทรงอ้างอิงข่าวสารจากหนังสือพิมพ์อังกฤษ ที่กล่าวถึงเยอรมนีในแง่ลบ ซึ่งผู้เขียนจะกล่าวถึงในหัวข้อถัดไป อย่างไรก็ตาม เนื่องจากข่าวสารและพระราชนิพนธ์ดังกล่าวมีจำนวนมาก ในบทความนี้ผู้เขียนจึงจะยกตัวอย่างขึ้นมาเพียงบางเรื่องเท่านั้น

ตัวอย่างข่าวโฆษณาชวนเชื่อของอังกฤษที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงมีต่อประเทศเยอรมนี

1. ข่าวความทารุณของทหารเยอรมันในประเทศเบลเยียม

การที่ฝรั่งเศสและรัสเซียเป็นพันธมิตรกันในสงครามโลกครั้งที่ 1 ส่งผลให้เยอรมนีและออสเตรีย-ฮังการีต้องทำสงครามพร้อมกัน 2 แนวรบคือ แนวรบด้านตะวันตกกับฝรั่งเศส และแนวรบด้านตะวันออกกับรัสเซีย แต่เนื่องจากเยอรมนีมองว่ารัสเซียเป็นประเทศกว้างใหญ่ ซึ่งเส้นทางคมนาคมยังไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ ต้องใช้เวลานานในการลำเลียงทหารมายังชายแดนโดยรถไฟ เยอรมนีจึงวางแผนจะทุ่มกำลังทหารจำนวนมากหวังเอาชนะฝรั่งเศสก่อน โดยการเคลื่อนทัพผ่านประเทศเบลเยียม ซึ่งมีสถานะเป็นกลาง เข้าไปยังภาคเหนือของฝรั่งเศสตามแผนชลีฟเฟิน (Schlieffen Plan) เมื่อเยอรมนีมีชัยเหนือฝรั่งเศสแล้วก็จะเคลื่อนย้ายกำลังทหารกลับมาทำการรบกับรัสเซียต่อไป แต่การที่เยอรมนีละเมิดความเป็นกลางของเบลเยียมได้ถูกอังกฤษใช้เป็นข้ออ้างประกาศสงครามกับเยอรมนีในวันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2457 (ปรีชา ศรีวาลย์, 2548, 16-17)

หลังกองทัพเยอรมันเข้ายึดครองประเทศเบลเยียมและพื้นที่ทางเหนือของประเทศฝรั่งเศส ฝ่ายสัมพันธมิตรได้เผยแพร่ข่าวสารกล่าวหาทหารเยอรมันว่ากระทำการุณกรรมต่อพลเรือนชาวเบลเยียมและฝรั่งเศสในพื้นที่ยึดครอง มีการสังหารพลเรือน มีการล่วงละเมิดต่อสตรี มีการตัดมือเด็ก มีการเผาทำลายหมู่บ้านและเมืองหลายแห่ง เป็นต้น ในช่วงแรก ๆ การเสนอข่าวเรื่องนี้ในหนังสือพิมพ์อังกฤษค่อนข้างกระจัดกระจาย ต่อมารัฐบาลอังกฤษจึงจัดตั้งคณะกรรมการรวบรวมข้อเท็จจริงขึ้น โดยมีลอร์ดเจมส์ ไบรซ์ (James Bryce) เป็นประธานคณะกรรมการชุดนี้ได้รวบรวมบทสัมภาษณ์ผู้ลี้ภัยชาวเบลเยียมซึ่งอ้างว่า ได้เห็นการทำทารุณกรรมโดยทหารเยอรมัน จัดทำเป็นรายงานตีพิมพ์เผยแพร่

เมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2458 แม้ “รายงานของไบรซ์” (Bryce Report) จะได้รับการเผยแพร่อย่างกว้างขวาง แต่ก็มีการตั้งข้อสงสัยถึงความน่าเชื่อถือของรายงานนี้ในหลายประเด็น เช่น คณะกรรมการชุดนี้ไม่ได้เดินทางไปตรวจสอบข้อเท็จจริงในประเทศเบลเยียมด้วยตนเองแต่ใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ลี้ภัยชาวเบลเยียมเท่านั้น โดยที่ระหว่างสัมภาษณ์ก็ไม่ได้มีการให้ผู้ลี้ภัยเหล่านี้ กล่าวสาบานตนแต่อย่างใด นอกจากนี้ ยังไม่มีการเปิดเผยรายชื่อพยานที่สัมภาษณ์ รวมทั้งไม่เปิดโอกาสให้เยอรมนีชี้แจงข้อเท็จจริง เป็นต้น (Ryley, 2008) หลังจากนั้นเยอรมนีก็ได้ตีพิมพ์ “สมุดปกขาว” (White Book) ออกมาตอบโต้ข้อกล่าวหาของอังกฤษ โดยในเอกสารของเยอรมันดังกล่าว มีบทสัมภาษณ์ทหารเยอรมันจำนวนมาก อ้างว่าเหตุการณ์ในเบลเยียมนั้นมีที่มาจากกรณีที่พลเรือนชาวเบลเยียมเป็นฝ่ายทำร้ายทหารเยอรมันก่อน ทหารเยอรมันจึงต้องมีมาตรการตอบโต้ตามสมควรแก่เหตุ ไม่ได้กระทำเกินเลยแบบที่อังกฤษกล่าวหาแต่อย่างใด โดยเยอรมนีได้เปิดเผยชื่อ ยศ และหน่วยต้นสังกัดของทหารเยอรมันทุกนายที่ให้สัมภาษณ์ในสมุดปกขาวอย่างชัดเจน (The German Army in Belgium the White Book of May 1915, 1921)

เมื่อข่าวเหตุการณ์ในเบลเยียมเผยแพร่เข้ามาในสยาม พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงมีพระราชหัตถเลขา เรื่อง “ความประพฤติดารุณกรรม” ทรงวิจารณ์การเสนอข่าวตอบโต้กันระหว่างฝ่ายสัมพันธมิตรและเยอรมนี โดยทรงมีท่าทีเอนเอียงเข้าข้างฝ่ายสัมพันธมิตรและมุ่งจับผิดเยอรมนี ดังปรากฏข้อความตอนหนึ่งว่า

“ตามความเห็นของข้าพเจ้า ผู้ตั้งใจที่จะเป็นกลาง อยู่เสมอนั้นเห็นว่าการพูดเกินเหตุย่อมมีอยู่ด้วยกัน ทั้ง 2 ฝ่าย คือ ข้างฝ่ายสัมพันธมิตรก็กล่าวโทษทหารเยอรมัน ว่าประพฤติดารุณกรรมร้ายกาจต่าง ๆ ต่อพลเมืองเบลเยียมแลฝรั่งเศส แต่ข้างฝ่ายเยอรมันก็มีกล่าวโทษพลเมืองเบลเยียมว่าได้ประพฤติดารุณ

ร้ายกาจต่อทหารเยอรมันเหมือนกัน เช่น ในจดหมายฉบับ 1 ซึ่งชาวเยอรมันคน 1 ได้เขียนมายังหนังสือพิมพ์ไทยเมื่อเร็ว ๆ นี้ ซึ่งมีข้อความกล่าวถึงผู้หญิงชาวเบลเยียมได้เอาเลื่อยไปเลื่อยขาทหารเยอรมันซึ่งนอนบาดเจ็บอยู่กลางถนนดังนี้ เป็นต้น ข้าพเจ้าจึงเห็นว่า ถ้าฝ่าย 1 ควรเชื่อได้แล้ว อีกฝ่าย 1 ก็ควรเชื่อได้บ้างเหมือนกัน และถ้าเชื่อได้ว่าผู้หญิงทำการร้ายกาจกับผู้ชายได้เท่าที่ชาวเยอรมันว่านั่นแล้ว เหตุไฉนจะไม่ให้เชื่อว่าทหารเยอรมันที่เป็นผู้ชายจะสามารถประพฤติดารุณกรรมร้ายกาจได้บ้างเลย” (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2560ก, 63-65)

ในพระราชนิพนธ์เรื่องเดียวกันนี้ยังทรงพยายามอธิบายให้เห็นว่าพฤติกรรมการทำทารุณกรรมของทหารเยอรมันเหล่านี้ไม่ได้เป็นเรื่องเฉพาะตัวบุคคล แต่ทรงเห็นว่าเกิดจากการที่เยอรมนียึดถือลัทธินิยมทหารหากผู้ใดดูหมิ่นทหารแล้ว ทหารจะลงโทษอย่างไรก็ได้เกียรติยศของทหารเยอรมันมีความสำคัญมากกว่าหลักมนุษยธรรม จะเห็นได้ว่าทรงให้ความเชื่อถือข่าวสารและทรงเข้าข้างฝ่ายสัมพันธมิตรอย่างชัดเจน

ต่อมาเมื่อมีข่าวในหนังสือพิมพ์ฮอลันดาฉบับหนึ่งว่า ดอกเตอร์อิวเอร์ส (Dr. Ivers) หนึ่งในผู้พิพากษาศาลทหารเยอรมันในเบลเยียม และเป็นผู้เขียนเนื้อหาส่วนหนึ่งของสมุดปกขาว ถูกพบว่า มีอาการวิกลจริตติดสุราและมอร์ฟิน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงมีพระราชหัตถเลขาเรื่อง “เยอรมันใช้คนบ้าเป็นตุลาการ” ทรงวิจารณ์เยอรมนีอย่างรุนแรง มีข้อความตอนหนึ่งว่า

“แต่เกิดมาก็ยังไม่เคยพบเคยเห็นรัฐบาลใดในโลกนี้มีอบาญาสิทธิ์ให้คนวิกลจริตไปฆ่าผู้พ้นคนเล่นตามอำเภอใจ และมีหน้าซ้ำไว้วางใจให้อ้ายบ้าเป็นกรรมการไต่สวนกิจการสำคัญอย่างที่สุด เนื่องด้วยการผลาญชีวิตมนุษย์และผลาญสาธารณสถานและสมบัติในเบลเยียมอีกด้วย เมื่อเอาคำของอ้ายบ้าเที่ยวโฆษณาและรับรองโดยทางราชการด้วยเช่นนี้ ใครเชื่อถือถ้อยคำของเยอรมันก็เท่ากับเพนบ้าไปด้วยเท่านั้น!”

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2560ก, 193) จากข้อความข้างต้น จะเห็นได้ว่าแม้ข่าวเกี่ยวกับดอกเตอร์อีเวอร์สจะไม่ได้มาจากหนังสือพิมพ์อังกฤษ และดอกเตอร์อีเวอร์สก็เป็นเพียงหนึ่งในทหารเยอรมันจำนวนมากที่ให้ข้อมูลในสมุดปกขาว แต่ก็เพียงพอแล้วที่จะส่งผลให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปฏิเสธข้อมูลทั้งหมดในเอกสารของฝ่ายเยอรมนี และทรงเชื่อถือข่าวสารจากอังกฤษเกี่ยวกับความทารุณของทหารเยอรมันในเบลเยียม ส่งผลให้ทรงมีอคติกับข่าวสารจากฝ่ายเยอรมนีมากยิ่งขึ้น

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชนิพนธ์เกี่ยวกับข่าวความทารุณของทหารเยอรมันอีกหลายเรื่อง เช่น พระราชนิพนธ์เรื่อง “ไม่ต้องการเหยีย” ที่ทรงใช้พระนามแฝงว่ารามจิตติ เผยแพร่ในหนังสือพิมพ์ดุสิตสมิต ฉบับวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2461 ทรงเปรียบเทียบว่าเยอรมนีเลวกว่าเหยีย ซึ่งเป็นสัตว์ที่คนไทยไม่ชอบ มีข้อความตอนหนึ่งว่า “ใครเป็นผู้ตัดมือทารก ทำทารุณต่อสตรี ประหารคนชราทุพพลภาพ? ไม่ใช่เหยีย” (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2560ค, 553)

2. ข่าวพยาบาลสภากาชาดเยอรมันทำทารุณกรรมเชลยศึก

ข่าวนี้ตีพิมพ์เผยแพร่ในหนังสือพิมพ์ไทมส์ (Times) ของอังกฤษ กล่าวหาพยาบาลสภากาชาดเยอรมันว่าทำทารุณกรรมเชลยศึกชาวอังกฤษที่ได้รับบาดเจ็บ เช่น ไม่ยอมให้อาหารและน้ำ ทำเป็นยี่นอาหารและน้ำให้แล้วเมื่อผู้บาดเจ็บมีมาจะรับของก็ชักมือกลับหรือเททิ้งลงบนพื้น ถ่มน้ำลายลงในน้ำที่ให้เชลยศึกดื่ม แกล้งทำร้ายร่างกายเชลยศึกที่ได้รับบาดเจ็บ เป็นต้น โดยเลือกปฏิบัติเฉพาะกับเชลยศึกชาวอังกฤษเท่านั้น (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2560ก, 211-215) เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทอดพระเนตรข่าวนี้ ก็ทรงพระราชหัตถเลขาเรื่อง “หญิงใจทะมิพ” แสดงความคิดเห็นโจมตีเยอรมนีอย่างรุนแรง ดังปรากฏข้อความตอนหนึ่งว่า

“เมื่อมาได้ทราบข่าวว่า นางพยาบาลของสภากาชาดเยอรมันไม่เพียงแต่เพิกเฉยต่อคนต่างชาติผู้ต้องบาดเจ็บ แต่ยังมีหน้าซ้ำแกล้งทำให้ได้ทุกข์เข็ญยิ่งขึ้น ด้วยความจงใจให้ร้ายเช่นนี้ จะให้เรารู้ว่าอะไรต่อไปแล้ว?

ถ้านางพยาบาลสภากาชาดเยอรมันได้ทำการชั่วร้ายจริง อย่างเช่นที่เขากล่าวโทษเช่นนี้แล้ว จะไม่ควรละหรือที่เราจะเรียกว่า “หญิงใจทะมิพ”? ถ้าความเป็นจริงดังข้อหาแล้ว เรียกแต่เพียงเท่านั้น ก็จะไม่แรงพอแก่หญิงเหล่านั้นเสียอีก!” (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2560ก, 217)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงกล่าวถึงข่าวนี้อีกครั้งในพระราชนิพนธ์เรื่อง “ไม่ต้องการเหยีย” มีข้อความตอนหนึ่งที่พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์ตอบโต้ผู้ที่แสดงความคิดเห็นว่าคนเยอรมันอาจไม่ได้ชั่วร้ายทั้งหมดแบบที่ปรากฏในข่าวมีแต่ทหารเยอรมันเท่านั้นที่ชั่วร้ายทารุณ โดยทรงยกข่าวพยาบาลสภากาชาดเยอรมันขึ้นมาเป็นตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าทั้งทหารและพลเรือนเยอรมันต่างก็ชั่วร้ายเหมือนกันหมดว่า

“บางคนก็แก้แค้นอ้ายฮั่นว่า “เยอรมันไม่ได้เลวเหมือนกันหมด” ซึ่งหมายความว่า เป็นแต่พวกทหารเท่านั้นที่ชั่วร้ายทารุณ ส่วนพลเรือนมิได้เป็นเช่นนั้นข้อนี้จริงฤ? ขอเชิญใคร่ตรองดูให้ดีหน่อย นางพยาบาลที่แกล้งทรมานคนเจ็บชาติสัมพันธมิตรที่ตกไปเป็นเชลยนั้น เป็นทหารด้วยฤ? นางพยาบาลที่ถ่มน้ำลายลงในสุบที่ให้แก่คนเจ็บชาติสัมพันธมิตรกินนั้น เป็นทหารด้วยฤ?” (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2560ค, 554)

จากพระราชนิพนธ์ทั้ง 2 เรื่อง จะเห็นได้ว่าเมื่อหนังสือพิมพ์อังกฤษเสนอข่าวว่าพยาบาลสภากาชาดเยอรมันกระทำการทารุณกรรมเชลยศึกอังกฤษที่ได้รับบาดเจ็บ แม้ในช่วงแรก ๆ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจะทรงสงวนท่าทีอยู่บ้าง แต่ก็ทรงมีแนวโน้มจะเชื่อถือข่าวนี้ตั้งแต่ต้น และต่อมาก็ทรงยกข่าวนี้นขึ้นมาวิจารณ์เยอรมนีอย่างรุนแรง

3. ข่าวเรื่องโรงงานศพเยอรมัน

“โรงงานศพเยอรมัน” (German Corpse Factory) เป็นข่าวโฆษณาชวนเชื่อที่เกิดจากการร่วมมือกันระหว่างนักโฆษณาชวนเชื่อชาวอังกฤษและเบลเยียมกับสื่อหนังสือพิมพ์ โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ไทมส์และเดลิเมลต์ (Daily Mail) กล่าวหาเยอรมนีว่ามีโรงงานศพทหารที่เสียชีวิตไปกลั่นเอาไขมันและวัตถุพิษต่าง ๆ ไปใช้ประโยชน์ เช่น ใช้เป็นอาหารสัตว์ ใช้ทำสบู่ เป็นต้น ข่าวโรงงานศพเยอรมันเริ่มมีการเผยแพร่ในลักษณะของข่าวลือมาตั้งแต่ช่วงปีแรก ๆ ของสงครามโลกครั้งที่ 1 แต่ได้มีการนำมาใช้โฆษณาชวนเชื่ออย่างเป็นทางการในเดือนเมษายน พ.ศ. 2460 โดยใช้กลวิธีต่าง ๆ เช่น การสร้างพยานหลักฐานเท็จ การบิดเบือนคำแปลข่าวภาษาเยอรมันเกี่ยวกับโรงงานแปรรูปซากสัตว์มาเป็นโรงงานแปรรูปศพมนุษย์ในภาษาอังกฤษ การอ้างแหล่งที่มาของข่าวจากสื่อต่างประเทศหลายสำนัก ส่งผลให้สับสนที่มาได้ยาก เป็นต้น (Neander and Marlin, 2010)

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทอดพระเนตรข่าวโรงงานศพเยอรมันในหนังสือพิมพ์ไทมส์ ก็ทรงมีพระราชหัตถเลขาเรื่อง “กลิ่นผีเอามัน” ระบุว่าทรงรู้สึกขนลุกขนพองสอิดสเอียดกับข่าวนี้นัก ดังปรากฏข้อความตอนหนึ่ง ที่ทรงโจมตีเยอรมนีอย่างรุนแรงว่า

“เรื่องนี้เราเห็นว่าเปนเรื่องที่ร้ายแรงมากจนไม่อยากจะเชื่อว่ามิมีมนุษยชาติใด ๆ จะสามารถทำได้ถึงปานนี้ ไทยก็มีความเห็นเช่นเดียวกับจีนหรือชนชาวอินเดียในข้อที่นับถือผู้ตาย เพราะฉะนั้นการทำร้ายศพและที่ฝังศพจึงจัดว่าเปนความประพฤตินันเลวทรามที่สุด” (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2560ก, 17)

ต่อมาเมื่อหนังสือพิมพ์อิตาเลียนชื่อลิเบอร์ต้า (Libertà) ได้เผยแพร่ข่าวโฆษณาชวนเชื่อว่าออสเตรีย-ฮังการีก็มีโรงงานศพเช่นเดียวกับเยอรมนี พระองค์ก็ทรงมีพระราชหัตถเลขาอีกฉบับหนึ่งชื่อเรื่อง “กลิ่นผีเอามัน”

เช่นเดียวกัน มีเนื้อหาประณามเยอรมนี และออสเตรีย-ฮังการี พร้อมกับเสียดสีชาวสยามที่นิยมเยอรมนีไปด้วย ดังปรากฏข้อความตอนหนึ่งว่า

“แก่งใหม่เล่าศัตรูของเรา? เมื่อเขากินซากศพมนุษย์ได้เช่นนี้ ใครจะไปสู้เขาได้? เมื่อไทรจะปิดสินค้าหรือตัดเสบียงให้เขาอดได้?”

ใครที่นิยมนับถือในความสามารถและเต็มใจคอยชมบารมีของเยอรมันและออสเตรียก็เชิญชมเข้ามา ๆ สิ!

การกินผีเราหมายว่าจะมีอยู่แต่ในหมู่คนป่าที่อย่างต่ำที่สุด นีชาติ “มหาเจริญ” ได้กินผีให้เป็นตัวอย่างเช่นนี้ เราผู้ที่ “ศิวิไลซ์” ไม่เท่าทันเขา เห็นจะต้องเปลี่ยนความเห็นและกลับนิยมการกินผีกับเขาบ้างละครมัง? ใครยังนิยมเยอรมันอยู่ก็เชิญเริ่มลองกินผีก่อนเถิด-ตามป่าซำมีถมไป ลองขออนุญาตกระทรวงนครบาลทำนาที่แทนร้างเสียบ้าง ก็จะไม่แปลกดี!” (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2560ก, 21)

ในบทความพระราชนิพนธ์เรื่อง “ไม่ต้องการเหย้า” ก็มีข้อความตอนหนึ่งกล่าวถึงข่าวโรงงานศพเยอรมันว่า “ใครกลั่นซากศพเอามันและไข่ไข่? ไม่ใช่เหย้า” (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2560ค, 553)

การที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชนิพนธ์หลายเรื่องกล่าวถึงข่าวโรงงานศพเยอรมัน และทุกเรื่องมีเนื้อหาโจมตีเยอรมนีอย่างรุนแรง แสดงให้เห็นว่าข่าวนี้อิทธิพลต่อมุมมองของพระองค์มาก ส่งผลให้ทรงมองเยอรมนีในแง่ลบมากขึ้น

การเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 ของสยาม

ในวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2460 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตัดสินพระทัยประกาศสงครามกับเยอรมนีและออสเตรีย-ฮังการี โดยใน “ประกาศกระแสพระบรมราชโองการ ว่าด้วยการสงครามที่มีต่อประเทศเยอรมนีและออสเตรีย-ฮังการี” มีการอ้างสาเหตุในการประกาศสงครามจากความไร้มนุษยธรรมและการละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศของเยอรมนี ดังปรากฏข้อความตอนหนึ่งว่า

“แต่ว่าตั้งแต่ก่อนนี้มาแล้ว ได้ทรงสังเกตดูตามทาง ที่สมควร จะเห็นได้ในอาการกิริยาของประเทศ ท่ามกลาง ยุโรป คือประเทศเยอรมนี 1 กับออสเตรียฮังการี 1 ซึ่งได้กระทำการศึกนั้นแล้ว ก็กระทำให้เชื่อได้เปนแน่ว่า ประเทศทั้งสองนั้นได้กระทำศึกมาแล ยังกระทำอยู่อีกต่อไปในวิธีอย่าง ที่แก่งหมื่นประมาทต่อหัว ข้อใจความสำคัญของความเมตตากรุณาต่อมนุษย์ชน แลไม่ได้มีความนับถือต่อประเทศน้อยทั้งหลายเลย แลไม่ได้ไม่ทำอย่างเปิดเผยตามความชอบธรรม แลตามสัญญา ในระหว่างนานาประเทศหลายอย่างหลายทาง จนเห็น ได้ว่าเปนการสงครามอันหนึ่ง ซึ่งประเทศทั้งสองนั้น กระทำศึกต่อการค้าขายต่อชาติมนุษย์ แลต่อความสงบ เรียบร้อยของโลกทั่วไป” (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า เจ้าอยู่หัว, 2560ค, 4)

จากประกาศดังกล่าว จะเห็นได้ว่าชาวความทารุณ โหดร้ายและการละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศ ของเยอรมนี ได้ถูกอ้างเป็นเหตุผลในการเข้าร่วมสงคราม ของสยาม เมื่อพิจารณาประกอบกับมุมมองต่อเยอรมนี ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ปรากฏ ในพระราชนิพนธ์ต่าง ๆ ซึ่งผู้เขียนได้ยกตัวอย่างให้เห็น ในหัวข้อก่อนหน้านี้ด้วย อาจกล่าวได้ว่าการตัดสินใจ เข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 ได้รับอิทธิพลส่วนหนึ่ง จากการโฆษณาชวนเชื่อของอังกฤษ

สรุป

โฆษณาชวนเชื่อเป็นหนึ่งในเครื่องมือสำคัญ ที่ประเทศคู่สงครามทั้งฝ่ายสัมพันธมิตรและ ฝ่ายมหาอำนาจกลางนำมาใช้ระหว่างสงครามโลก ครั้งที่ 1 สยามเป็นประเทศหนึ่งที่ประเทศคู่สงคราม มีการดำเนินงานโฆษณาชวนเชื่ออย่างกว้างขวาง แต่เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเคยศึกษาและดำรงพระชนม์ชีพในประเทศอังกฤษ เป็นเวลานาน ทรงมีความผูกพันกับประเทศอังกฤษ มาแต่เดิม ในขณะที่ทรงมีมุมมองต่อประเทศเยอรมนี ในแง่ลบ เพราะทรงหวาดระแวงความพยายามแผ่อิทธิพล

ของเยอรมนีในสยามมาตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ส่งผลให้พระองค์ทรงเปิดรับ และให้ความเชื่อถือชาวโฆษณาชวนเชื่อของอังกฤษ มากกว่าของเยอรมนี ด้วยเหตุนี้ เมื่อพระองค์ทรงได้รับ ชาวโฆษณาชวนเชื่อของอังกฤษ ที่มุ่งเสนอข่าว ความโหดร้ายทารุณ ความไร้มนุษยธรรม และการละเมิด กฎหมายระหว่างประเทศ ของเยอรมนีอย่างต่อเนื่อง เช่น ข่าวความทารุณของทหารเยอรมันในประเทศเบลเยียม ข่าวพยาบาลสภากาชาดเยอรมันทำทารุณกรรมเชลยศึก ข่าวเรื่องโรงงานศพเยอรมัน เป็นต้น ก็ส่งผลให้พระองค์ ยิ่งมีมุมมองแง่ลบต่อเยอรมนีมากขึ้น ดังปรากฏให้เห็น ในพระราชนิพนธ์ของพระองค์ในช่วงระหว่าง สงครามโลก ครั้งที่ 1 ต่อมาเมื่อสยามประกาศสงคราม กับเยอรมนี เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2460 ในประกาศกระแสพระบรมราชโองการ ก็มีการอ้างถึง ชาวความทารุณโหดร้ายและการละเมิดกฎหมาย ระหว่างประเทศของเยอรมนี ว่าเป็นสาเหตุที่สยาม จะต้องเข้าร่วมสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร ผู้เขียน จึงเห็นว่า การโฆษณาชวนเชื่อของอังกฤษ มีอิทธิพลต่อ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ส่งผลให้ ทรงมีมุมมองแง่ลบต่อเยอรมนีมากขึ้น เป็นสาเหตุหนึ่ง ที่ส่งผลให้สยามประกาศสงครามกับเยอรมนี ในสงครามโลก ครั้งที่ 1

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากการโฆษณาชวนเชื่อเป็นเครื่องมือ ที่ประเทศคู่สงครามในสงครามโลกครั้งที่ 1 ทั้งฝ่าย สัมพันธมิตรและฝ่ายมหาอำนาจกลางใช้กัน อย่างแพร่หลาย ในการศึกษาครั้งถัดไป จึงควรศึกษา การโฆษณาชวนเชื่อของประเทศคู่สงครามอื่น ๆ เช่น ฝรั่งเศส รัสเซีย เยอรมนี ออสเตรีย-ฮังการี ในสยาม เพิ่มเติมด้วย เพื่อให้เห็นภาพรวมของการทำสงคราม ชาวสยามในสยาม และอิทธิพลที่การโฆษณาชวนเชื่อ มีต่อพระราชโอรยาของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า เจ้าอยู่หัวชัดเจนมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กาลรบใหญ่ในยุโรป ฉบับพิเศษ เรียบเรียงตามรายงานแลข่าวของเยอรมัน เล่มสาม. (2457). กรุงเทพฯ: ม.ป.พ. คัททียากร ศศิธรามาศ. (2556). บทบาทของ ดร. รูดอล์ฟ อาสมีส ทูตเยอรมันประจำกรุงเทพมหานครกับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสยามและเยอรมนี พ.ศ. 2468-2475. วารสารศิลปศาสตร์, 13 (1), 50-60.
- จุลจักรพงษ์, พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า. (2494). **อัตชีวประวัติ เกิดวังปารุสก์ เล่ม 1**. กรุงเทพฯ: อุดม. ซาลี เอี่ยมกระสินธุ์. (2520). **พระมงกุฎเกล้าฯ กับสงครามโลกครั้งแรก**. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สารสิน.
- ปรีชา ศรีวาลัย. (2548). **สงครามโลกครั้งที่ 1**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- เพ็ญศรี ติก. (2554). **การต่างประเทศกับเอกราชและอธิปไตยของไทย (ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ถึงสิ้นสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม)**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ภัทรพล สมเหมาะ. (2559). **การปฏิบัติต่อเชลยในสยามช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2560ก). **100 ปี สงครามโลกครั้งที่ 1 : พระราชนิพนธ์อันเนื่องด้วยงานพระราชสงคราม ณ ทวีปยุโรป เล่ม 1**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2560ข). **100 ปี สงครามโลกครั้งที่ 1 : พระราชนิพนธ์อันเนื่องด้วยงานพระราชสงคราม ณ ทวีปยุโรป เล่ม 5**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2560ค). **100 ปี สงครามโลกครั้งที่ 1 : พระราชนิพนธ์อันเนื่องด้วยงานพระราชสงคราม ณ ทวีปยุโรป เล่ม 6**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- โรจน์ จินตมาศ. (2531). **แนวความคิดของผู้นำไทยเรื่อง “ชาติ” กับการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 ของไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิวพล ชมภูพันธ์. (2560). กลุ่มนิยมเยอรมนีในสยาม (พ.ศ. 2457-2460) : ความเคลื่อนไหว ปฏิกริยาและข้อสังเกตบางประการ. **วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช**, 2 (1), 33-61.
- สุจิรา ศิริโปล์. (2528). **พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับสงครามโลกครั้งที่ 1**. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.
- โสภาส เสวิกุล. (2511). **ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 1**. กรุงเทพฯ: เกษมบรรณกิจ.
- เฮลล์, สเตฟาน. (2560). **สยามกับมหาสงครามโลกครั้งที่ 1 ประวัติศาสตร์สากล**. กรุงเทพฯ: ริเวอร์ บุ๊คส์.
- Neander, Joachim., and Marlin, Randal. (2010). **Media and Propaganda: The Northcliffe Press and the Corpse Factory Story of World War I. Global Media Journal-Canadian Edition**, 3 (2), 67-82.
- Ryley, Jameson. (2008). **The Historian Who Sold Out: James Bryce and the Bryce Report. Iowa Historical Review**, 1 (2), 60-85.
- The German Army in Belgium the White Book of May 1915**. (1921). London: Swarthmore Press.